Ministry of Foreign Affairs of
theKingdomoftheNetherlands

Open Government Initiative Government - Civil Society Dialogue Platform
AZERBAIJAN

AVRASİYA ƏMƏKDAŞLIQ FONDU

AÇIQ HÖKUMƏT TƏRƏFDAŞLIĞI VƏ YAXŞI İDARƏETMƏ

Sabit Bağırov
Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu

YAXŞI İDARƏÇİLİK (İDARƏETMƏ)

Hansı idarəetmə yaxşı hesab edilə bilər?

-idarə edən özünüzsünüz;

-idarə edən başqasıdır;

Bu iki hal nə ilə fərqlənə bilər?

Yaxşı İdarəetmənin əsas şərtləri

«Yaxşı idarəetmə» termini son illər tez-tez səslənir. Hazırda Dünya Bankı, BMT-nin İnkişaf Proqramı, Asiya İnkişaf Bankı, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı kimi tanınmış beynəlxalq qurumlar Yİ-nin prinsipləri kimi aşağıdakıları qeyd edirlər:

- şəffaflıq;
- hesabatlılıq;
- iştirakçılıq;
- qanunun aliliyi;
- məsuliyyət;
- konsensusa yönəliş;
- ədalətlilik;
- səmərəlilik.

Şəffaflığın artırılmasına yönələn beynəlxaq təşəbbüslər:

- “Transparency International” (Beynəlxalq Şəffaflıq) təşkilatı;
- Beynəlxalq Valyuta Fondunun «Pul-кredit və maliyyə siyasətində şəffaflığa dair yaxşı təcrübələr Məcəllə»si;
- Beynəlxalq Valyuta Fondunun «Fiskal şəffaflığa dair yaxşı təcrübələr Məcəllə»si;
- BMT-nin antikorrupsiya alətləri toplusunda ictimaiyyətin məlumatlandırılnası üsulları;
- Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin korrupsiya ilə mübarizənin 20 prinsipi;
- “Ödədiklərini aşkarla” təşəbbüsü;
- 2003-cü ildə Evianda «Böyük Səkkizliyin» qəbul etdiyi Bəyannamə;
- Mədən Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü;
- Açıq Büdcə Tərəfdaşlığı;
- Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı

"Transparency International" (Beynəlxalq Şəffaflıq) təşkilatı

Prof. Dr. Peter Eigen

- 1993-cü ildə təsis edilib;
- Təşkilatın Katibliyi Berlində yerləşir;

2014-cü il Korrupsiya Qavrama İndeksi (KQİ) – Azərbaycan

2014-cü ildə Azərbaycan 29 balla 175 ölkə arasında 126-cı sırada yer almışdır. İndeks: 100 bal (çox yaxşı) — 0 bal (çox korrupsiyalaşmış) nisbətində müəyyən edilir. 2013-cü ildə Azərbaycan 28 balla 177 ölkə arasında 127-ci sırada olmuşdur.

Azərbaycan 2000-ci ildə Korrupsiya Qavrama İndeksi (KQİ) hesabatına ilk dəfə daxil edildikdən bəri 2014-cü il hesabatında ən yaxşı nəticəsini göstərmişdir.

KORRUPSİYANI QAVRAMA İNDEKSİ 2014: NƏTİCƏLƏR

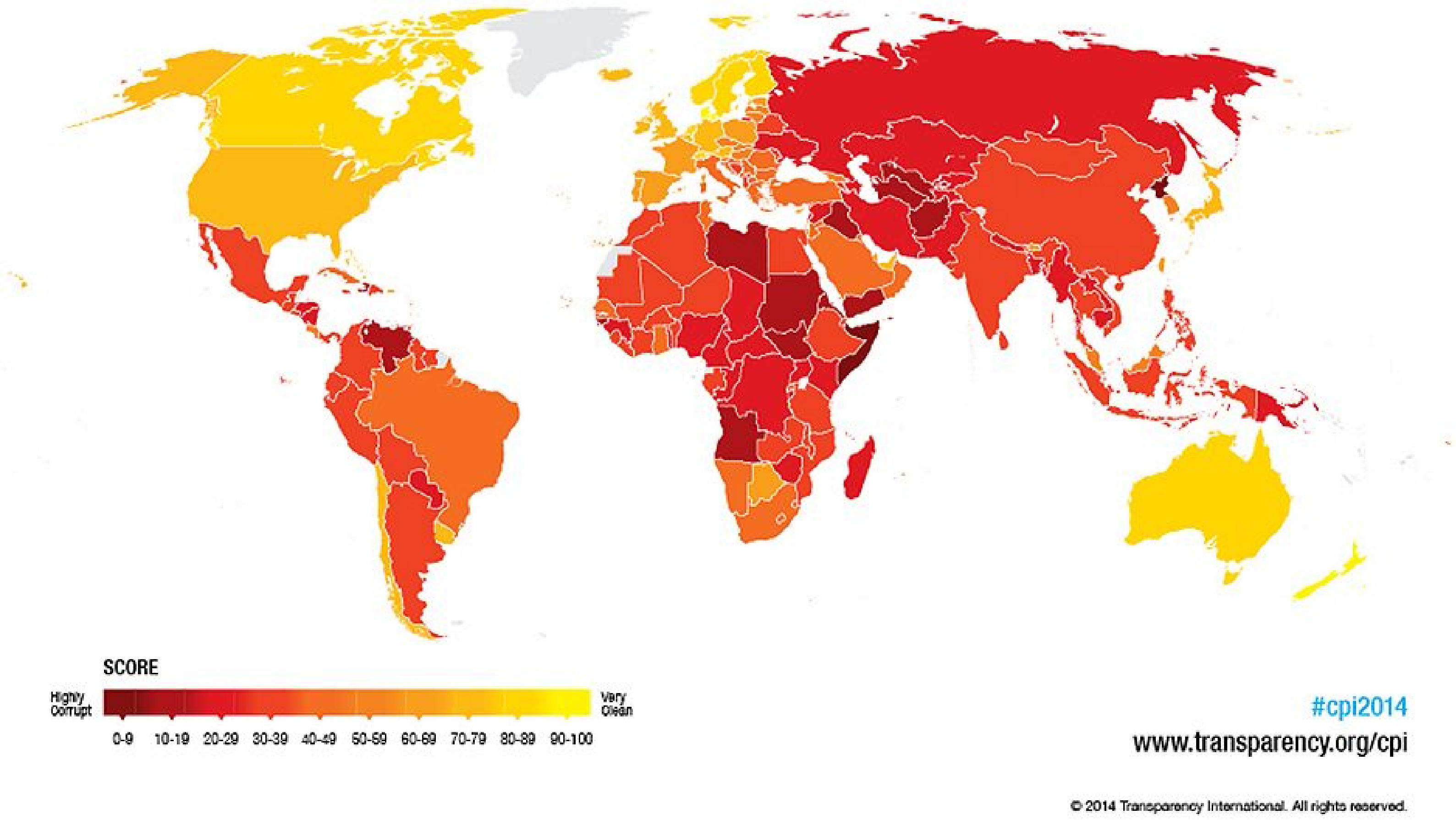

Beynəlxalq Valyuta Fondunun «Pul-кredit və maliyyə siyasətində şəffaflığa dair yaxşı təcrübələr Məcəllə»si

- Məcəllədə həm Mərkəzi Bankların, həm də Maliyyə Agentliklərinin şəffaf fəaliyyət göstərmələrinə dair bir çox tələblər var. Məsələn, Məcəllənin müvafiq hissəsində Mərkəzi Banklara aid bunlar qeyd edilir:

- *Paraqraf 1.1.1. Pul-kredit siyasətinin məqsədi (məqsədləri) qanunvericilikdə əks etdirilməli və ictimaiyyətə açıqlanmalı və izah edilməlidir.*

- *Paraqraf 1.1.4. Valyuta siyasətinə dair institusional məsulliyət barədə məlumat ictimaiyyətə açıqlanmalıdır.*

- *Paraqraf 1.2.2. Mərkəzi Bankın hökumətə verdiyi kredit, avans və ya overdraftların həcmi və şərtləri barədə, eləcə də hökumətin Mərkəzi Bankdakı depozitləri haqqında məlumat ictimaiyyətə açıqlanmalıdır.*

- *Paraqraf 1.2.5. Mərkəzi Bankın mənfəətinin bölüşdürülməsi və bankın kapitalının artması barədə məlumatlar ictimaiyyətə açıqlanmalıdır.*

Mənbə: http://www.imf.org/external/np/mae/mft/code/

Beynəlxalq Valyuta Fondunun «Fiskal şəffaflığa dair yaxşı təcrübələr Məcəllə»si

«İctimaiyyətin məlumatlandırılması» adlı üçüncü bölmədə əsasən aşağıdakı qeydlər var:

- «Keçmiş, çağdaş və proqnozlaşdırılan fiskal fəaliyyət və əsas risklər barədə ictimaiyyətə ətraflı məlumat təqdim edilməlidir»;
- «Fiskal məlumatlar elə şəkildə verilməlidir ki, siyasətin təhlili asan olsun;
- «Fiskal məlumatların vaxtında dərc edilməsi barədə (hökumət tərəfindən) öhdəliklər qəbul edilməlidir».

Mənbə: *http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507c.pdf*

BMT-nin antikorrupsiya alətləri toplusunda ictimaiyyətin məlumatlandırılnası üsulları

- KİV-lərin dürüstlüyü, dəqiqliyi, tərəfsizliyi artırılmalıdır və həm korrupsiya hallarının, həm də antikorrupsiya təşəbbüslərinin məsuliyyətli aşkarlanması təmin edilməlidir

- Məlumat azadlığı haqqında və böhtanların yayılmasına dair məsuliyyət haqqında ədalətli qanunlar qəbul edilməlidir. Senzura haqqında qanuna xitam verilməlidir. KİV-lərin maliyyə müstəqilliyi dəstəklənməlidir. Böhtan adı altında təqib edilən jurnalistlərə hüquqi yardım göstərilməlidir

Mənbə: https://www.un.org/ruleoflaw/files/UN_Anti%20Corruption_Toolkit.pdf

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin korrupsiya ilə mübarizənin 20 prinsipi

- ***9-cü prinsip:*** Dövlət orqanlarının təşkili, fəaliyyəti və qərarların qəbul edilməsi korrupsiya ilə mübarizəni nəzərə almalı və təmin etməlidir, xüsusilə şəffaflıq elə səviyyədə olmalıdır ki, səmərəliliyi təmin etsin.
- ***14-cü prinsip:*** İctimai sifarişi təmin etmək məqsədilə ədalətli rəqabətə şərait yaradan və korrupsionerlər qarşısına sədd çəkən şəffaf prosedurlar qəbul edilməlidir.
- ***16-cı prinsip:*** KİV-lər korrupsiya ilə bağlı məlumatı əldə etmək və ötürmək hüququna malik olmalıdır və onların qaşısına yalnız demokratik cəmiyyətə xas məhdudiyyətlər qoyula bilər.

2003-cü ildə Evianda «Böyük Səkkizliyin» qəbul etdiyi Bəyannamə

Bəyannamədə şəffaflıqla əlaqəli əsas mülahizələr bunlardan ibarətdir:

•yardım şəffaflığın artırılmasına, yaxşı idarəetməyə və qanunların aliliyinin təmin edilməsinə tərəfdar olduqlarını göstərən ölkələrə edilməlidir;

•inkişaf etməkdə olan bütün ölkələr yoxsulluğun azaldılması strategiyasının tərkib hissəsi kimi ictimai maliyyənin idarə edilməsi və hesabatlılığın yaxşılaşması üzrə konkret işlərin planlaşdırılmasına təşviq edilməlidir. Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı məhz bu cür fəaliyyət göstərən ölkələrə kömək etməlidir

Mədən sənayesində şəffaflıq çağırışları necə başladı?

1999-cu ilin dekabrında Britaniyanın Global Witness təşkilatı "Xam neft xülyalarından azad olaq" adlı hesabatını dərc etmişdir. Bu sənədin sonunda Anqolada işləyən neft şirkətlərinə belə bir çağırış var idi: "ödədiklərini açıqla".

2002-ci ilin iyununda Global Witness bir sıra digər beynəlxalq QHT-lərlə (CAFOD, Open Society Institute, Oxfam GB, Save the Children UK, Transparency International UK) ümumdünya "ödədiklərini açıqla" kampaniyasını elan etdi. Bu kampaniya təbii sərvətləri istismar edən bütün şirkətlərə yerli hökumətlərə ödədiklərini açıqlamaq çağırış idi.

MHŞT tarixindən bəzi səhifələr

- ✓ Təşəbbüsə dair ilk çağırış 2002-ci ilin oktyabrında İohannesburqda keçirilən dayanaqlı inkişaf üzrə Dünya Sammitində Böyük Britaniyanın baş naziri Toni Bleyer tərəfindən səsləndirilmişdir;

- ✓ Təşəbbüsün dünyada tətbiqi 17 iyun 2003-cü ildə Londonda müxtəlif ölkələrdən olan 140 iştirakı ilə ilk beynəlxalq konfransdan başladı. Burada MHŞT-nün 12 təməl prinsipləri bəyan edildi. Bu 12 prinsip MHŞT-nün fəlsəfəsi adlandırıla bilər;

Mədən Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü

EITI (**E**xtractive **I**ndustry **T**ransparency **I**nitiative - Mədən Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü) 2002-ci ilin sentyabr ayında İohannesburg şəhərində keçirilmiş Davamlı İnkişaf üzrə Dünya Sammitində Böyük Britaniyanın Baş Naziri Toni Bleyr tərəfindən irəli sürülmüşdür. Məqsəd təbii ehtiyatlarından son dərəcə asılı ölkələrin mədən sənayesində ödəmələr və gəlirlər üzərində şəffaflığın artırılmasıdır.

Azərbaycanda MHŞT-nün tətbiqinə dair ən mühüm hadisələr

- ✓ 17 iyun 2003-cü ildə Londonda keçirilən ilk MHŞT beynəlxalq konfransda Azərbaycan nümayəndə heyyətinin rəhbəri cənab İlham Əliyev Azərbaycanın MHŞT-nə qoşulduğunu bəyan etdi;
- ✓ 13 noyabr 2003-cü il tarixində Azərbaycan Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə xüsusi komissiya yaradıldı;
- ✓ 13 may 2004-cü ildə bir qrup Azərbaycan QHT-ləri "Mədən Sənayesində Şəffaflığın Artırılması" Koalisiyasını yaratdılar;
- ✓ 24 noyabr 2004-cü ildə MHŞT-nün Azərbaycanda tətbiqinə dair xüsusi Anlaşma Memorandumu imzalandı;
- ✓ 2009-cu ilin fevralında Doxada(Qətər) 4-cü MHŞT Qlobal Konfransı keçirildi və Azərbaycan təsdiqləmə prosesini keçmiş ilk ölkə kimi tanındı;
- ✓ 2010-cu ildə Çoxtərəfli Qrup yaradıldı;
- ✓ 2014-cü ildə yeni Memorandum imzalandı;
- ✓ 2017-ci ilin aprelində Azərbaycan MHŞT-ni tərk etdi, lakin mədən sənayesində şəffaflıq siyasətini davam edəcəyini bəyan etdi.

MHŞT Memorandumunun imzalanması (24 noyabr 2004-cü il, Bakı, Hyatt Recensi oteli)

Açıq Dövlət

İlk rəsmi sənəd: 1993-cü il Lankasterin məruzəsi:

"Açıq dövlət – effektiv demokratiyanın tərkib hissəsidir. Dövlət qurumlarının fəaliyyəti barədə məlumatlar və təhlillər vətəndaşlar üçün əlçatan olmalıdır. Nazirlər və dövlət qulluqçuları qanunları, qərarları və fəaliyyətlərini ictimaiyyətə izah etməlidirlər"

Açıq Dövlət

OECD (İƏİT), 2005:

... Açıq dövlət elə bir dövlətdir ki, burada biznes, ictimai birliklər və vətəndaşlar:

- "bilmək" – uyğun və anlaşılan məlumatları almaq;
- "əldə etmək" – xidmətlər əldə etmək və dövlətlə irtibatda olmaq;
- "yaradıcılıq" – qərarların qəbul edilməsində iştirak etmək

imkanlarına malkdirlər.

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı Bəyannaməsi

Sentyabr 2011

İnsan hüquqları haqqında Ümumdünya Bəyannamədə təsbit olunmuş prinsiplərə, korrupsiyaya qarşı BMT Konvensiyasına və insan hüquqları və yaxşı idarəetmə ilə bağlı digər müvafiq beynəlxalq sənədlərə sadiq qalan Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı üzvləri olaraq:

Biz təsdiq edirik ki, *bütün dünyada insanlar hökumətdə daha çox aşkarlıq olmasını tələb edirlər. Onlar ictimai işlərdə daha çox vətəndaşın iştirak etməsini istəyirlər və hökuməti daha şəffaf, xeyirxah, cavabdeh və effektiv etməyin yollarını axtarırlar.*

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı Bəyannaməsi

- ***Biz etiraf edirik ki,*** *ölkələr hökumətdə aşkarlığı təşkil etmək səylərinin müxtəlif mərhələlərindədirlər və hər birimiz vətəndaşlarımızın milli prioritetlərə, həyat şəraitinə və istəklərinə uyğun yanaşmalar aparırıq.*
- ***Biz*** *şəffaflığı artırmaq, korrupsiya ilə mübarizə aparmaq, vətəndaşlara səlahiyyətlər vermək, hökuməti daha effektiv və cavabdeh etmək yolunda yeni texnologiyaların gücündən yararlanmaq üçün öhdəliklərimizi gücləndirmək məqsədilə istifadə etdiyimiz* ***vaxtın məsuliyyətini öz üzərimizə götürürük****.*
- ***Biz*** *xidmətlərin yaxşılaşdırılması, ictimai resursların idarəolunması, innovasiyanın təsis edilməsi, daha təhlükəsiz cəmiyyət yaradılması yolunda vətəndaşlarla əməkdaşlığımızı* ***yüksək qiymətləndiririk****. Biz ölkələrimizdə və get-gedə daha da inkişaf edən qarşılıqlı əlaqəli dünyada böyük müvəffəqiyyət, rifah, insan ləyaqəti əldə etmək məqsədilə şəffaflıq və açıq hökumət prinsiplərini əhatə edirik.*

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı. ÖHDƏLİKLƏR:

Birlikdə, biz öhdəliklərimizi elan edirik:

- Hökumətin fəaliyyəti haqqında məlumatın açıqlığını (mövcudluğunu, əlçatanlığını) artırmaq;
- Vətəndaş iştirakını dəstəkləmək;
- İdarəçiliyimiz ərzində professional dürüstlüyün ən yüksək standartlarının tətbiq etmək;
- Aşkarlıq və hesabat vermək məqsədilə yeni texnologiyalardan istifadəni artırmaq

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı. MEYARLAR:

- fiskal şəffaflıq;
- informasiyaya azad çıxış;
- vəzifəli şəxslərin gəlirlərinin elan edilməsi;
- mülki cəmiyyətin dövlətin qəbul etdiyi qərarlara cəlb olunmasıdır

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı Azərbaycanın Milli Fəaliyyət Planı (2012-2015)

05 sentyabr 2012

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 5 sentyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı

http://www.president.az/articles/5712

Açıq hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı

- Planın hazırlanmasında Vətəndaş Cəmiyyəti təmsilçiləri fəal iştirak etmişlər;
- Plan 11 mühüm sahə üzrə 59 vacib tədbiri əhatə edir;
- Planın hər tədbiri üzrə qiymətləndirmə indikatoru, icraçı (və ya tövsiyə edilən), icra müddəti qeyd edilir;
- Planın sonuncu bölməsi planın icrasının monitorinqi tədbirlərini əhatə edir

DİQQƏTİNİZƏ GÖRƏ TƏŞƏKKÜR EDİRƏM